

VOORWOORD

‘Twee jaar bak? Wie denkt *dat mens* eigenlijk dat ze is? Hij heeft mij helemaal niet aangerand, ’t was mijn lief!’ Ergens in het voorjaar van 2008 zit ik, kersvers rechtbankjournalist, te wachten in de gang op de eerste verdieping van het dan nog vrij nieuwe gerechtsgebouw in de Gentse Opgeëistenlaan. De deuren van Zaal 1.3 zijn gesloten omdat de rechtbank er een zedenzaak met minderjarigen behandelt. Tot die deuren plots openzwaaien en een meisje met veel misbaar de gang in beent. Door de geopende deur zie ik nog net hoe een jongeman – het lief – in grijze gevangeniskleren de handboeien weer om de polsen krijgt en de cipiers hem wegleiden naar het cellencomplex in de kelder. Ontroostbaar huilt het meisje – ik schat haar zestien, hoogstens zeventien jaar oud – in de armen van haar moeder, op een bankje in de gang.

Ze is al lang verdwenen wanneer uren later de zitting afgelopen is en *dat mens* de zaal verlaat. Het blijkt een vriendelijke substituut-procureur des Konings te zijn die mij behoedzaam maar helder uitlegt waarom het meisje zo kwaad was. Waarom ze inderdaad twee jaar effectief gevorderd heeft voor de twintiger die jarenlang een seksuele relatie met zijn puberlijke onderhield, hoewel hij wist dat zij minderjarig was en geen toestemming kon geven voor seks. En vooral: dat het niet de eerbaarheid van het meisje is die volgens de aanklager aangerand werd, maar de eerbaarheid van de samenleving. En dat zij als vertegenwoordiger van die samenleving – het Openbaar Ministerie – in dat geval namens het volk spreekt wanneer ze een straf vordert.

Het is de eerste keer dat ik, als niet-jurist, besef dat magistraten een bijzondere groep in onze samenleving zijn. Het is namens ons dat de staande magistraten – het Openbaar Ministerie of het parket – mensen vervolgen en straffen vorderen, en het is van ons dat de zittende magistraten – de rechters – de loodzware taak krijgen om recht te spreken. In alle onafhankelijkheid, ook als die vordering en dat oordeel botsen met

de publieke opinie. De magistratuur is een beroepsgroep die wat afstand neemt van de maatschappij, net om er naar te kunnen kijken en te oordelen met een neutrale blik. De individuele leden van die groep worden dan ook geacht eerlijk, oprecht en integer te zijn. Eerlijk. Oprecht. Integer. Neen, dat zijn geen synoniemen.

Leden van het Openbaar Ministerie zijn automatisch ook officier van gerechtelijke politie. Dat betekent niet dat ze met een politiecombi mogen rondrijden, boeven arresteren of u mogen fouilleren. Het betekent wel dat ze proces-verbaal mogen opmaken en dat hetgeen ze in dat proces-verbaal schrijven bijzondere bewijskracht heeft. Net zoals dat voor een politieagent het geval is. Ziet die u rondrijden in de wagen met de gsm aan het oor, dan kan die agent daarvan proces-verbaal opmaken. Dan is dat een feit en is het aan u om het tegendeel te bewijzen, als u er niet mee akkoord gaat. Woord tegen woord? Niet dus, wanneer dat woord uit de mond of de pen van een politieambtenaar of een magistraat komt. Hun woord is net iets meer waard dan het uwe.

Het spreekt dan ook voor zich dat niet iedereen in onze samenleving in aanmerking komt om lid te worden van die speciale beroepsgroep die de magistratuur is. Een diploma Rechten is, uiteraard, een vereiste. Een blanco uittreksel uit het strafregister is dat ook, net als enkele andere formele voorwaarden zoals de Belgische nationaliteit. Decennialang volstond daarnaast de juiste partijkaart om benoemd te raken. Magistraten werden voorgedragen door de regering, netjes volgens de heersende machtsverhoudingen, en de koning benoemde ze. Aan die 'partijkaart-justitie' kwam een einde door de volkswoede die losbarstte na de affaire rond Marc Dutroux in 1996. Het belabberde onderzoek naar de pedofiele kindermoordenaar en zijn bende maakte pijnlijk duidelijk hoe gebrekkig de communicatie binnen de verschillende politiediensten in ons land tot dan was. Dat een onderzoeksrechter van het onderzoek naar Dutroux werd gehaald omdat hij op een benefietavond voor de slachtoffers een bord spaghetti had gegeten, stuitte bij de bevolking op onbegrip. Driehonderdduizend mensen kwamen in oktober 1996 op straat in Brussel om uiting te geven aan hun frustratie. De volkswoede richtte zich ook op justitie en meer bepaald de politisering ervan. Magistraten moesten opnieuw voor het volk werken, in het belang van de hele samenleving, en niet langer alleen in dat van hun politieke kleur. Het moest anders. Beter.

Het vertrouwen in 'het gerecht' was v  r onder nul gezakt. Justitie moest de *hearts and minds* van de man in de straat terugwinnen.

Met dat doel voor ogen werd in 1998 de Hoge Raad voor de Justitie (HRJ) boven de doopvont gehouden. De HRJ moest een onafhankelijk orgaan worden, los van de politiek   n los van de rechterlijke orde. Voortaan zou het de HRJ zijn die magistraten selecteerde, op basis van hoe die kandidaten presteerden in vergelijkende examens. Eerlijke, neutrale examens, waar politieke kleur er niet toe deed. Juristen met twee jaar beroepservaring kunnen zich inschrijven voor het examen dat toegang geeft tot de gerechtelijke stage. Slagen ze daarin, dan volgt een psychologische proef en een mondeling examen. Wanneer een kandidaat daarvoor slaagt, kan hij of zij starten aan de gerechtelijke stage, die twee jaar duurt. Daarna kunnen ze postuleren voor een openstaande betrekking binnen de magistratuur en benoemd worden door de HRJ.

De gerechtelijke stage is de meest gebruikte toegangspoort tot de magistratuur, maar het examen Beroepsbekwaamheid is een alternatieve route. Wie vier jaar juridische beroepservaring heeft en slaagt voor dat examen, hoeft geen stage te volgen maar kan meteen solliciteren voor een vacante functie. Examens organiseren en kandidaten benoemen zouden dus kerntaken worden van de HRJ. Daarnaast zou de HRJ ook controle uitoefenen op justitie door op geregelde tijdstippen audits uit te voeren en de resultaten daarvan bekend te maken voor het publiek. Ook zou de HRJ onderzoek voeren en adviezen formuleren om de werking van justitie te verbeteren. Maximale transparantie, ten behoeve van de burger: dat was het opzet. De eerste bijeenkomst van de Raad vond plaats in 2000. Een nieuw millennium, een nieuwe start.

Net zoals de partijkaart de achilleshiel van het oude systeem was, zal uit wat volgt duidelijk worden dat ook het nieuwe systeem niet gevrijwaard is gebleven van gebreken. Hoewel magistraten geacht worden een soort van supermensen te zijn, zal blijken dat ook niets kleinschaligs ze vreemd is. Leugens, geroddel, favoritisme, gekonkelfoes: ook de heren en dames in toga zullen er zich in de pagina's hierna aan bezondigen. Meer zelfs, het criminele gedrag dat ze doorgaans z  lf aanklagen in de rechtszaal maken sommigen tot hun eigen gedrag. Complotten smeden, cruciale sms'en en WhatsApp-berichten wissen, met elkaar afstemmen wat ze wel en niet zullen verklaren tijdens hun verhoor bij de onderzoeksmagistraat

die ze smalend ‘een pipo’ noemen, de waarheid geweld aandoen om oude vriendschappen te beschermen of net die oude vrienden finaal opgeven om hun eigen hachje te redden: het hele arsenaal komt aan bod. En dat alles nog los van de kern van dit boek: de fraude die gepleegd werd tijdens de examens die toegang geven tot de magistratuur. Fraai is het niet. Magistraal nog minder.

En toch wil ik hier voor de magistratuur en justitie in het algemeen een lans breken. De vriendelijke procureur – *dat mens* – die me in 2008 als juridische nitwit wegwijst maakte in de gevoeligheden van het toen nog geldende wetsartikel rond aanranding van de eerbaarheid is géén uitzondering. Na bijna twintig jaar gerechtsjournalistiek stel ik vast dat het overgrote deel van onze magistraten hardwerkende, gedreven, integere mensen zijn. De *tricheurs* zijn de absolute uitzonderingen en net daarom is het belangrijk dat de vierde macht – de journalistiek – de vrijheid neemt om die uitzonderlijkheid desnoods tot in het meest pijnlijke detail te beschrijven. Dit boek is dan ook voor degene bij wie het moreel kompas wel nog netjes het noorden en het zuiden aangeeft, zonder aarzeling. Voor de magistraten die kotsmisselijk worden van wat gebeurd is, voor de kandidaat-magistraten die zich afvragen of hun carrière nu in gevaar is en voor alle actoren binnen justitie die zich afvragen hoe het in godsnaam zover is kunnen komen.

Alle namen van de betrokkenen zijn pseudoniemen. Omdat het niet om de namen gaat. Dit boek is geen ‘*J'accuse!*’ Het is een journalistieke interpretatie van het strafdossier dat gevoerd werd naar de fraude met het magistratenexamen. Alle citaten uit de verhoren en uit de getapte telefoongesprekken zijn zo letterlijk mogelijk weergegeven, zoals ze in de processen-verbaal staan. Alleen met het oog op de leesbaarheid zijn minime wijzigingen aangebracht. Pas op het einde van het schrijfproces zijn de namen gewijzigd in een pseudoniem. Alle namen, zonder onderscheid. Voor de verwarring die dat mogelijk met zich meebrengt bij de lezer: bij voorbaat excuses. Maar het is de enige manier om vrijuit dit bijwijlen hallucinante verhaal te kunnen brengen.

Laurens Kindt

I DE FEITEN

I DE RECEPTIE

Aula Academica, Gent

1 september 2023

In het amfitheater van de Aula Academica, het neoclassicistische praalgebouw van de Gentse universiteit in de Volderstraat, verzamelt iedereen die iets betekent binnen justitie in Oost- en West-Vlaanderen voor de Mercuriale, de jaarlijkse openingstoespraak van procureur-generaal Herman Delaunoy bij de start van een nieuw gerechtelijk jaar. In de pluchen zetels, onder het bolvormige plafond met unieke bloemmotieven, luisteren tientallen in toga geklede aanwezigen naar wat als de jaarlijkse *State of the Union* van een van de hoogste magistraten van het land beschouwd wordt.

Het vorige gerechtelijk jaar, 2022–2023, stond meer dan ooit in het teken van het drugsgeweld. Vijftig kilometer verderop, in Antwerpen, regende het bommen en granaten. In januari van 2023 moesten minister van Justitie Quinten Van Bornem en zijn gezin voor een tweede keer hun toevlucht zoeken in een safehouse, na bedreigingen uit het drugsmilieu. België was een narcostaat aan het worden, klonk het onheilspellend. Het is dan ook geen toeval dat procureur-generaal Delaunoy na zijn uiteenzetting het woord geeft aan Isolde Berghmans, professor Drugsbeleid en Criminologie aan de UGent en nationaal drugscoördinator.

In haar toespraak schetst Berghmans hoe het Grote Geld van de drugsmafia zich als insijpelend vocht een weg zoekt in elke kier en spleet in onze samenleving, om na verloop van tijd de boel te verzieken en alle muren te doen instorten. Ze wijst ook op het gevaar van corruptie, op het belang van integriteit en citeert daarbij de woorden van een opgepakte drugsdealer: ‘Met geld kun je veel. Je kunt mensen in hoge posities omkopen. Je kunt nog zoveel apparatuur laten maken, scanners en noem maar op. Maar als het systeem bestuurd wordt door een mens kun je de mens die dat apparaat bestuurt omkopen.’ De zwakke plek van elk systeem: de Mens. Het zullen profetische woorden blijken.

♦♦♦

In het statige peristilium, waar een koperen meridiaanlijn door de zwart-witgeblokte vloer snijdt, vormen de aanwezigen na afloop van de toespraken kleine groepjes rond de hapjes en drankjes op de bistrotafels. In een hoekje van de zaal staan drie mannen ook rond zo'n hoog tafeltje gebogen: advocaat-generaal Kurt Van Put, eerste substituut-procureur des Konings Jean Govaerts en eerste substituut-procureur des Konings Guido Lemahieu. De drie kennen elkaar goed. Ze zijn generatiegenoten en alle drie West-Vlamingen. Kurt Van Put startte zijn carrière bij het Openbaar Ministerie in de jaren negentig op het parket in Brugge, Jean Govaerts enkele jaren eerder, ook in Brugge. Guido Lemahieu was na zijn studies eerst een tijdje advocaat en raakte eind jaren negentig benoemd als substituut in Ieper. Vrienden zijn ze niet, wel goeie collega's die elkaar al een kwarteeuw kennen. Govaerts en Van Put speelden bovendien jarenlang samen in de minivoetbalploeg van het Brugse parket.

Met de jaren klommen de drie op in de hiërarchie. Voor Govaerts en Lemahieu eindigde die klim met een benoeming als afdelingshoofd van het parket in respectievelijk Brugge en Ieper, Kurt Van Put zette in 2008 de stap naar het hogere niveau van het parket-generaal, waar hij tien jaar later advocaat-generaal werd. Bovendien is Kurt Van Put ook al sinds 2016 lid van de Hoge Raad voor de Justitie. Als specialist strafrecht staat hij er sinds 2020 in voor de opmaak van het examen Strafrecht en neemt hij er ook de mondelinge examens af van de geslaagde kandidaten.

Het gesprek tussen de drie hoge magistraten rond het bartafeltje gaat wellicht niet over de quote van de drugshandelaar die door professor Berghmans geciteerd werd. Al vrij snel gaat het over de kinderen. Louise, de dochter van Kurt Van Put, is op dat moment in Ieper haar stage als magistraat in opleiding aan het doen. De jonge vrouw slaagde in januari 2022 voor haar examen, het enige jaar dat haar vader niet in de examencommissie van de HRJ zetelde. Na een stage bij het parket – onder afdelingshoofd Lemahieu dus – is Louise nu bezig met haar stage bij de zetel, de rechters. Ze zit er onder de vleugels van rechter Lut Pieters en woont geregeld haar zittingen bij. Lut Pieters is de echtgenote van Jean Govaerts.

Dat de drie mannen het over de dochter van Kurt Van Put en haar professionele situatie hebben, is dus evident. Maar ook de kinderen van de andere twee mannen aan het tafeltje komen aan bod. Zo vertelt Guido

over zijn beide dochters, die advocaat zijn. De oudste, Yana, nam op hetzelfde moment deel aan het magistratenexamen als Louise Van Put. Met 11,61 op 20 raakte Yana echter niet door het eerste, schriftelijke gedeelte van de proef, vertelt Guido. 'Had ik geweten dat Yana deelnam, dan zou bij ik bij de deliberatie een goed woordje voor haar gedaan hebben', reageert Kurt Van Put volgens een latere verklaring van Guido Lemahieu.

Ook Olivier, de zoon van Jean Govaerts en Lut Pieters, komt ter sprake. De jongeman heeft twee jaar voordien zijn diploma Rechten behaald en loopt sindsdien stage op het kantoor van strafrechtadvocate Lucy Lindemans in Brugge. De eerste twee jaren verlopen vlot. Olivier bereidt dossiers voor, bezoekt cliënten in de gevangenis en pleit zelf ook zaken. Geregeld moet hij bij de politie een verse arrestant gaan bijstaan omdat het kantoor van Lindemans ingeschreven staat op de Salduz-permanentie. Dat is een systeem dat in 2008 is ingevoerd na een gelijknamig arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het Salduz-arrest stipuleert dat een verdachte, van gelijk welk misdrijf waarvoor hij van zijn vrijheid beroofd kan worden, eerst een advocaat mag zien voor hij verhoord wordt en dat hij bijstand krijgt tijdens dat verhoor. De Salduz-bijstand, betaald door de belastingbetaler, is een goudmijn en zelfs een levenslijn voor sommige advocaten, maar een gesel voor anderen. De extra cliënten zijn voor vele advocaten een welkom geschenk, maar anderen haken snel af door de nachtelijke oproepen of de karige verloning.

Na twee jaar hard zwoegen als stagiair-advocaat op het drukke kantoor van Lucy Lindemans zit de klad er een beetje in bij Olivier. Hij zucht wanneer hij een nieuwe opdracht krijgt en laat het allemaal een beetje hangen. Dat gebeurt niet toevallig in de zomer van 2023, wanneer hij eindelijk voldoet aan de voorwaarden om deel te nemen aan het magistratenexamen. De jongeman droomt er al lang van om in de voetsporen van zijn ouders te stappen en magistraat te worden. Van zijn vader Jean krijgt hij een cursus die de procureur doceert aan de West-Vlaamse Politieschool over huiszoekingen. In de zomer van 2023 zet Olivier zich aan zijn boeken. Dat de stagiair niet meer even beschikbaar is als voordien merken ook Lucy Lindemans, haar medewerkster Wendy Depadt en een andere stagiair in het kantoor, Tiana Snoeck. Hoewel Olivier zelf in het midden laat of hij zich nu aan het voorbereiden is op het magistratenexamen of niet, maken

de drie zich weinig illusies. In de wandelgangen van het Brugse gerechtsgedebouw vernemen ze dat hun kantoorgenoot aan al wie het horen wil, laat weten dat hij – net als zijn ouders – magistraat wil worden. En zal worden.

♦♦♦

Anderhalve maand na de receptie in Gent nemen Kurt Van Put en Jean Govaerts opnieuw contact op met elkaar. Over wie precies naar wie belt, heerst onduidelijkheid, maar niet over de inhoud van het gesprek op 19 oktober 2023: Jean meldt Kurt Van Put dat zijn zoon Olivier zal deelnemen aan het examen maar nog niet ingeschreven is. Daarop antwoordt Kurt Van Put dat Olivier met hem contact mag opnemen voor wat ‘tips en tricks’. De twee spreken af dat Jean het nummer van Kurt aan Olivier zal bezorgen en dat Olivier contact zal opnemen. De jongeman tobt over het sms’je dat hij aan Kurt Van Put zal sturen. Oké, hij heeft een paar keer mogen meespelen met zijn papa in de minivoetbalploeg van het parket en kent Kurt Van Put dus eigenlijk wel. Maar het gaat hier wel over een advocaat-generaal. De magistraat bovendien die de casus zal opstellen van het examen waaraan hij wil deelnemen. Olivier laat zijn vader het berichtje eerst lezen en verstuurt het dan. In het bericht, dat hij begint met ‘Geachte advocaat-generaal’, geeft Olivier aan dat hij zal deelnemen aan het examen en vraagt hij of hij even mag bellen.

Twee dagen later belt Kurt Van Put zélf. De magistraat polst Olivier over hoe zijn stage verloopt en zegt hem dat hij hem enkele documenten zal bezorgen. De jongeman is in de wolken. In de Brugse rechtbank krijgen zijn medestagiairs nu niet meer alleen te horen dat hij zal deelnemen aan het magistratenexamen, maar ook dat hij daarbij ‘gecoacht’ zal worden door Kurt Van Put. ‘Een joboportunititeit’, noemt hij het. Hier en daar worden wenkbrauwen gefronst en de geruchten bereiken ook Oliviers patron, Lucy Lindemans. De sfeer op het kantoor-Lindemans zakt onder nul. In de kleine wereld die justitie in West-Vlaanderen is, staat Lucy Lindemans bekend als een vaste waarde binnen de balie. Oerdegelijk, no-nonsense en vakwerk, zonder de tafelspringerij en mediageilheid die sommige strafrechtkantoren kenmerken. Dat ze al die tijd haar energie in een stagiair stak die zijn stage alleen maar uitzat tot hij aan het magistratenexamen kon deelnemen, zit haar hoog. Dat hij zich, vanaf het moment

dat hij zich ingeschreven heeft, amper nog op kantoor laat zien en de boel de boel laat, zit haar nog hoger.

Ondertussen heeft Yana Lemahieu, de dochter van de Ieperse afdelingsprocureur Guido, zich ingeschreven voor het magistratenexamen. Niet voor de module Strafrecht, maar voor het examen Verbintenissenrecht. Yana is al enkele jaren stagiair af en bouwde in een advocatenkantoor nogal wat ervaring op in het burgerlijk recht. Kennis die ze nu wil verzilveren. Dat ze in januari 2022 nipt de selectie niet haalde door haar matige score van 11,68 op 20 wil ze graag rechtzetten. De casus voor het examen Verbintenissenrecht, dat evengoed als het examen Strafrecht toegang geeft tot de gerechtelijke stage, wordt niet opgesteld door Kurt Van Put. Het is professor Arthur Gerard, de absolute autoriteit op dat gebied aan de KU Leuven en lid van de Hoge Raad voor de Justitie, die jaarlijks die klus voor zijn rekening neemt. Omdat de opgaves van de examens van vorige jaren online staan op de website van de HRJ weet Yana Lemahieu dat ze moet focussen op artikel 1382 van het oud Burgerlijk Wetboek: iemand maakt een fout, een ander heeft daar schade door en er is een oorzaaklijk verband tussen de fout en de schade. Het lijkt simpel, maar het artikel heeft vele finesses. Lemahieu stort zich op haar boeken.

Met dezelfde verbetenheid knipt ook Rosalie Wynendaele de bureaulamp boven haar studeertafel aan. Wynendaele is in 2020 bij het parket van Brugge gestart als parketjuriste. Parketjuristen doorploegen dossiers in opdracht van magistraten en bereiden vorderingen en dagvaarding voor. Het zijn de werkpaarden van justitie die, behalve in uitzonderlijke gevallen, niet op zittingen de honneurs waarnemen maar achter de schermen alles voorbereiden. Rosalie Wynendaele krijgt bij haar aanstelling een kantoor-tje in de assisengang van het Brugse gerechtsgebouw. Daar leert ze in het najaar van 2020 advocaat-generaal Kurt Van Put kennen, die op dat moment openbaar aanklager is in een assisenzaak. Door plaatsgebrek in het Brugse gerechtsgebouw delen Van Put en Wynendaele een kantoor-tje. Zij schrijft dagvaarding en bereidt zittingen van de politierechtbank voor, hij wijdt zich aan het assisenproces tegen beschuldigde Els Van Kerckvoorde. De verpleegster uit Zwevegem wordt beticht van gifmoord op haar zoontje door hem opzettelijk ether te laten drinken. De vrouw ontkent echter en het is aan aanklager Kurt Van Put om haar schuld te bewijzen.

Een maand na het assisenproces, op 15 januari 2023, neemt Rosalie Wynendaele deel aan het magistratenexamen. Ze is, met een score van 9,09 niet geslaagd voor het schriftelijke gedeelte en stoot dus ook niet door naar het mondelinge deel. Drie maanden later, op 7 april, krijgt ze plots een WhatsApp-berichtje van haar oom. ‘Nonkel Steven’ is op een reünie van de middelbare school op zijn oude klasmakker Kurt Van Put gebotst. De twee sturen haar een vrolijke selfie door. ‘Hey Rosalie, Kurt heeft me gevraagd om je zijn nummer te geven. Hij zou graag hebben dat je hem eens belt in verband met deelname aan examen magistraat. Je moet geen “schroom” hebben’, appt nonkel Steven onder de foto. ‘Dag nonkel, bedankt voor het nummer! Ik zal zeker bellen en ik hou je op de hoogte’, stuurt Rosalie terug.

Ze houdt woord. In de dagen daarna belt Rosalie Wynendaele effectief met Kurt Van Put. ‘Hou moed. En bel me als je je opnieuw inschrijft voor het examen’, zegt Van Put haar. In november 2023 waagt de ambitieuze Rosalie een nieuwe kans en schrijft ze zich in. Maar ze krijgt geen bevestiging van haar deelname aan het examen en hoort niets van de HRJ. Ook niet over de infosessies die voorafgaan aan het examen en waar concrete, praktische tips worden gegeven. Rosalie schiet in paniek. Begin december 2023 heeft ze namelijk een reisje geboekt, terwijl de infosessie al gepland staat voor 4 december. Dat ze geen bevestiging kreeg van haar inschrijving, wordt snel rechtgezet, maar over de – in haar ogen cruciale – infosessie hoort ze niets. In plaats van contact op te nemen met de Hoge Raad zelf – die uiteindelijk de infosessies en de examens organiseert – besluit Rosalie Wynendaele haar rechtstreekse lijn te bellen: Kurt Van Put. ‘Maak je geen zorgen over die sessie. Ik zal je alle info nadien wel bezorgen’, zegt hij.